

Representation of the occupation of Iran in Shahrivar 1320 AH (Case study of the television series Daei Jaan Napoleon,, Dar Chashme Bad, Moamai Shah and Khatun)

Mahdi Ansari¹ , Jafar Hosseinpour²

1. Ph.D. Student in Culture and Communication, Tehran Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: m.ansari8042@iau.ir

2. Associate Professor of Communication Sciences, Amin Police University, and Faculty of Culture and Communication, Sooreh University, Tehran, Iran. Email: j.hosseinpour@soore.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received :2024/11/04

Received in revised form:

2024/11/24

Accepted :2024/11/26

Available online: 2025/11/09

Keywords:

representation, occupation of Iran, Cinema of Iran, historical series, September 1941

ABSTRACT

Objective: This article aims to examine the representation of the occupation of Iran in September 1941 by Allied forces in Iranian television series, as an essential subject of contemporary historiography. The historical period in question was marked by the bitterness of the occupation, which occurred after Iran had declared its neutrality. Furthermore, the occupiers, through overt interference, deposed Reza Shah from the monarchy and imposed their desired conditions on the country's administration. An examination of this event through its representation in dramatic works can be effective in analyzing the efficacy or inefficacy of the first Pahlavi era. It is particularly important to note that this investigation is conducted in contrast to narratives that portray this period as an age of achievements and glory. Therefore, the present research seeks to analyze how this occupation is represented in Iranian series and provide a better understanding of historical representation in visual media.

Research Method: This study employs a qualitative content analysis method. The population under study includes four Iranian series: "My Uncle Napoleon" ("Da'i Jan Napoleon"), "The King's Mystery" ("Moammaye Shah"), "In the Wind's Eye" ("Dar Cheshm-e Bad"), and "The Lady" ("Khatoon"), which were produced by different producers, in various production organizations, and during different time periods. Data were collected through library research and direct observation of the series' scenes. The unit of analysis was the scenes related to the occupation, and coding was performed in three stages.

Findings: The results of the analysis indicate that the representation of Iran's occupation in these series primarily focuses on negative aspects. Numerous scenes depict the country's military forces as weak, the ruling government as inefficient, and the occupying forces as immoral (displaying violence and exploitation), alongside the outbreak of widespread famine and hunger, the spread of diseases, and pervasive insecurity in society. These elements are often accompanied by symbolic imagery such as the devastation of cities, the suffering of ordinary people, and administrative corruption. In contrast, the series have attempted to highlight nationalist sentiments among the people, including the formation of popular resistance groups, social solidarity, and a spirit of patriotism, which are displayed in scenes such as public gatherings or individual heroic acts. This dual representation portrays the occupation not only as an external event but also as an internal product of the incompetence of the first Pahlavi government.

Conclusion: Based on the findings, it can be concluded that the August-September 1941 occupation is represented in Iranian series as a bitter and tragic memory, with the weakness of the central government in protecting the country being palpable.

Cite this article: Ansari & M, Hosseinpour & J (2025). Representation of the occupation of Iran in Shahrivar 1320 AH (Case study of the television series Daei Jaan Napoleon,, Dar Chashme Bad, Moamai Shah and Khatun). Journal of Islamic Knowledge and Thought.1(1)59-103. <http://doi.org/10.22059/JIKT.2025.104549>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22059/JIKT.2025.104549>

Publisher: University of Tehran.

بازنمایی اشغال ایران در شهریور ۱۳۲۰ ه. ش (مطالعه موردی سریال‌های تلویزیونی دای جان ناپلئون، در چشم باد، معمای شاه و خاتون)

مهدی انصاری^۱ ، جعفر حسین پور^۲

۱. دانشجوی دکتری فرهنگ و ارتباطات دانشگاه آزاد تهران مرکز، تهران، ایران. m.ansari8042@iau.ir

۲. دانشیار، علوم ارتباطات دانشگاه علوم انتظامی امین و دانشکده فرهنگ و ارتباطات دانشگاه سوره. تهران، ایران. j.hosseinpour@soore.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۹/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۸/۱۸

هدف: مقاله پیش رو با هدف بررسی بازنمایی اشغال ایران در شهریور ۱۳۲۰ توسط نیروهای متفقین در مجموعه‌های نمایشی ایرانی، به عنوان یکی از موارد ضروری تاریخ‌نگاری معاصر، تکمیل گشته‌است. دوره مورد اشاره تاریخی با تلخی اشغال ایران همراه شد. اشغالی که بعد از اعلام بی‌طرفی ایران صورت گرفت. از طرف دیگر، اشغالگران با دخالتی آشکار، رضاخان را از پادشاهی خلع و شرایط مطلوب خود را بر اداره کشور تحمیل کردند. نگاهی به این رویداد با توجه به بازنمایی آن در آثار نمایشی می‌تواند در تحلیل کارآمدی یا ناکارآمدی دوره پهلوی اول مؤثر شود. خصوصاً باید توجه شود این بررسی در برابر روایت‌هایی صورت می‌گیرد که این دوره را عصر دستاوردها و شکوه نشان می‌دهند. بنابراین، پژوهش پیش رو بر آن است تا نحوه بازنمایی این اشغال در سریال‌های ایرانی‌واکوی کرده و درک بهتری از نحوه بازنمایی تاریخی در رسانه‌های نمایشی فراهم آورد.

روش پژوهش: در این پژوهش، از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شده‌است. جامعه مورد بررسی شامل چهار سریال ایرانی است: «دای جان ناپلئون»، «معمای شاه»، «در چشم باد» و «خاتون»، که توسط تهیه‌کنندگان متفاوتی در سازمان‌های تولید متفاوت و در دوره‌های زمانی گوناگون تولید شده‌اند. داده‌ها از طریق روش گردآوری کتابخانه‌ای و مشاهده مستقیم سکانس‌های سریال‌ها جمع‌آوری گردید. واحد تحلیل، سکانس‌های مرتبط با اشغال بوده و کدگذاری در سه مرحله انجام شد.

کلیدواژه‌ها:

بازنمایی، اشغال ایران، سینمای

ایران، سریال‌های تاریخی،

تابستان ۱۳۲۰

یافته‌ها: نتایج تحلیل نشان می‌دهد که بازنمایی اشغال ایران در این سریال‌ها عمدتاً بر جنبه‌های منفی تمرکز دارد. صحنه‌های متعدد به ضعیف جلوه دادن نیروی نظامی کشور، ناکارآمدی دولت حاکم، بی‌اخلاقی نیروهای اشغالگر (مانند خشونت و بهره‌کشی)، بروز قحطی و گرسنگی گسترده، شیوع بیماری‌ها، و ناامنی فراگیر در سطح جامعه می‌پردازند. این عناصر اغلب با تصاویر نمادین مانند ویرانی شهرها، رنج مردم عادی و فساد اداری همراه است. در مقابل، سریال‌ها تلاش کرده‌اند تا احساسات ملی‌گرایانه مردم را برجسته کنند، از جمله تشکیل گروه‌های مردمی مقاومت، همیاری اجتماعی و روحیه وطن‌پرستی، که در سکانس‌هایی مانند تجمعات مردمی یا اقدامات قهرمانانه فردی نمایش داده می‌شود. این بازنمایی دوگانه، اشغال را نه تنها به عنوان یک رویداد خارجی، بلکه محصول داخلی بی‌کفایتی نظام پهلوی اول ترسیم می‌کند.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که اشغال شهریور ۱۳۲۰ در سریال‌های ایرانی به عنوان یک خاطره تلخ و تراژیک بازنمایی شده‌است و ضعف حکومت مرکزی در حفظ کشور محسوس است.

استناد: انصاری & م. حسین پور & ج (۱۴۰۴). بازنمایی اشغال ایران در شهریور ۱۳۲۰ ه. ش (مطالعه موردی سریال‌های تلویزیونی دای جان ناپلئون، در چشم باد، معمای شاه و خاتون). پژوهشنامه معارف و اندیشه اسلامی، ۱(۱)، ۵۹-۱۰۳

<http://doi.org/10.22059/JIKT.2025.104549>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه تهران.

مقدمه

بازنمایی، یکی از مفاهیم بنیادین در مطالعات فرهنگی است؛ معنای عمومی بازنمایی بر مجموعه‌ایی از فرایندها دلالت می‌کند که به‌وسیله آن ابژه یا عملی در جهان واقعی ترسیم شده و به‌نمایش درمی‌آید. بنابراین بازنمایی عملی نمادین است که جهان ابژه را انعکاس می‌دهد. برای زبان‌شناسان بازنمایی برای تبیین این امر به‌کار می‌رود که چگونه یک مفهوم می‌تواند جایگزین یک ابژه شود. در حوزه گفتمانی و به ویژه گفتمان‌های قومی و نژادی این واژه عمدتاً به این صورت به‌کار می‌رود که چگونه برخی ویژگی‌های یک گروه از مردم به‌عنوان ویژگی‌های کل مردم به‌مثابه یک کل سازگار می‌شود (مهدی‌زاده، ۱۴۰۰: ۷۸). مفهوم بازنمایی تعلقی فراوان به آقای استوارت هال دارد و از این رهگذر به ایده‌ای اصلی در مطالعات فرهنگی و رسانه‌ای بدل شده است. هال شاخص‌ترین چهره مطالعات فرهنگی است که با رجوع به نظریه «هژمونی» گرامشی به برسازی مجدد تفسیر انتقادی گرامشی به فرهنگ نیل یافته است (والی‌زاده، ۱۳۹۸: ۲۸).

بازنمایی مفهومی است که پیتر دالگران در کتاب تلویزیون و گستره عمومی آن را موردبررسی و تشریح قرار داده است؛ همچنین او بیان می‌کند: بُعد بازنمایی توجه ما را به تولیدات رسانه‌ای جلب می‌کند، این بعد شامل زمینه‌های ذیل می‌گردد. مطالبی که رسانه‌ها عرضه می‌کنند نحوه انعکاس، موضوعات انواع گفتمان‌های مطرح و ماهیت مباحث و مناظرات ارائه شده بازنمایی به ابعاد اطلاعاتی تولیدات رسانه‌ای ازجمله ابعاد نمادین و بدیع آن آثار اشاره دارد، بازنمایی درگستره عمومی به پرسش‌هایی اساسی نظیر این که چه مطلبی باید برای انعکاس انتخاب شوند و چگونه بر مخاطبان عرضه گردند، اشاره دارد. لذا مشاهده می‌شود بازنمایی متمایز از انعکاس محض واقعیات و رخدادهاست؛ یعنی در بازنمایی، وقایع و رخدادها از حالت اصلی خود خارج می‌شوند؛ حال هرچقدر که رسانه‌ها و خبرنگاران معتقد به عینیت‌گرایی در انعکاس خبرها، باشند، بازنمایی‌های انجام‌شده به واقعیت نزدیک‌تر هستند و هر مقدار که رسانه‌ها از عینیت‌گرایی به‌دور باشند، بازنمایی‌های آن‌ها نیز دورازواقع خواهد بود (سلطانی فر و هاشمی، ۱۳۸۲: ۳۰).

به‌طورخاص مطالعات رسانه‌ای که سرشته‌ای مهم برای تشریح نسبت مطالعات مذکور باوجود نظری و فلسفی است. بازنمایی کاربردهای گوناگونی در حوزه‌های فلسفه، روان‌شناسی، رسانه، ارتباطات، هنر و... دارد، ازاین‌رو تلقی‌های مختلفی نیز از آن وجود دارد. رسانه، سازنده‌ی محیط نمادینی می‌باشد که تأثیر بسیار زیاد آن‌ها، شکل‌گیری تصویر ذهنی مخاطبان از دنیای می‌باشد این روزها وسیله‌های ارتباط جمعی خصوصاً تلویزیون، از عوامل مهم و تأثیرگذار بر روش و کیفیت زندگی فردی و گروهی افراد هستند و برنامه‌هایی که برای مخاطبان ازطریق این رسانه پخش می‌شود، می‌تواند بر دیدگاه آن‌ها تأثیرات بسیار زیادی بگذارد. در همین راستا استفاده این مزیت رسانه تصویری برای انتقال مفاهیم مدنظر برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان موردتوجه قرارگرفته است (نیرومند، ۱۳۹۴: ۶۳). یکی از مفاهیمی که پیوسته موردتوجه افراد فعال در حوزه سینما و فیلم‌سازی بوده است، حوزه جنگ و وطن‌پرستی است، جنگ جهانی دوم برای اروپا طوفانی بود که گریز از آن برای هیچ ساکنی در قاره سبز ممکن نبود؛ اما چرا امواج سهمگین این طوفان بالایی برای ساکنان جاده ابریشم شد؟ این سؤالی است که در انتهای جنگ به آن پاسخ داده شد. پل پیروزی کلیدواژه‌ای بود که گره چرایی حضور هم‌زمان متفقین در شمال و جنوب

ایران را توجیه کرد. این اشغال به دلیل نگرانی از همکاری ایران با آلمان نازی و احتمال استفاده از جادوی نفت ایران برای پشتیبانی از جنگ صورت گرفت؛ متفقین پس از تمهیدات لازم و با دستاویز حضور و فعالیت آلمانی‌های مقیم ایران بر ضد متفقین، در ۳ شهریور ۱۳۲۰ ایران را اشغال و رضاشاه را وادار به استعفا و تبعید از ایران کردند و در مرحله بعد، اقدام به ایجاد دولت دست‌نشانده و تحمیل پیمان اتحاد سه‌گانه کردند؛ این اتفاق تاریخی تأثیرات بسیار زیادی در کشور در آن دوره داشت، تبعات این اتفاق در تاریخ ایران بسیار زیاد بوده است، به همین دلیل به این دوره در برخی از فیلم‌ها و سریال‌ها پرداخته شده است. این‌که این دوره از تاریخ در فیلم‌های مختلف چگونه به‌نمایش درآمده است و چه مفاهیمی در فیلم‌های اکران‌شده نمایش داده شده است که می‌تواند باعث شناخت هدف فیلم‌ساز شود؛ زیرا با توجه به نقش رسانه‌های تصویری، بررسی تأثیرگذاری و شیوه بازنمایی وقایع مختلف در سریال‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، به‌ویژه مسائلی که جنبه ملی پیدا می‌کند، مانند بازنمایی شهامت، اقتدار، میهن‌پرستی و بازنمایی تضاد و تقابل با نیروهای دشمن، مفاهیمی که بازنمایی درست آن‌ها باعث می‌شود که در بین نسل حاضر نیز این مفاهیم جریان بیشتری پیدا بکند، اشغال ایران در جنگ جهانی نیز یکی از این حوزه‌هاست که نیاز به بررسی و تحلیل در سریال‌های ساخت شده بر این اساس دارد.

در عصر کنونی، رسانه‌ها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دستاوردهای پیشرفت بشری و ابزارهای آگاهی‌رسانی همگانی شناخته می‌شوند که به‌دلیل جایگاه کلیدی‌شان و براساس نیازهای مخاطبان، به‌سرعت درحال گسترش و فراگیری هستند؛ اهمیت رسانه‌ها به‌قدری است که توانسته‌اند موانع جغرافیایی، فرهنگی و حتی سیاسی را تا حد زیادی از میان بردارند و امکان دسترسی آسان به اطلاعات و دانش را برای میلیاردها نفر در سراسر جهان فراهم کنند (اتکینسون، رابوی، ۱۳۸۴: ۴۴). تلویزیون از بدو تولد فرد وجود دارد و جزئی از زندگی اوست و با انواع و اقسام برنامه‌ها ازجمله فیلم، سریال و تبلیغات و... افراد جامعه را با مسائل متنوعی آشنا می‌سازد (میرساردو و صداقت، ۱۳۸۶: ۳۰). برنامه‌های تلویزیونی با بایدها و نبایدها، محدودیت‌ها و آزادی‌ها و امثال آن بر اذهان عمومی، نگرش‌ها و طرز فکر مخاطبان اثراتی وصف‌نکردنی دارد (سعدی‌پور و علی‌پور، ۱۳۸۶: ۱۱۰). نقش رسانه‌های جمعی به‌ویژه تلویزیون در انتقال آموزه‌های اجتماعی و فرهنگی زندگی جمعی به مخاطبان خود بسیار برجسته است و از جایگاه ویژه‌ای در بین سایر رسانه‌های جمعی برخوردار است؛ این نهاد مخاطب اول سمعی و بصری کشور است و می‌تواند در اقناع و جهت‌دهی افکار عمومی، قانون‌گرایی و قانونمندی و امثال آن به سمت‌وسوی موردنظر صاحب‌نظران، تأثیر به‌سزایی داشته باشد (بای، ۱۳۹۱).

شهریور ۱۳۲۰ شروع اتفاقات زیادی برای ایران بود؛ اتفاقاتی که بعد از گذشت سال‌ها هنوز ابعادی از آن ناشناخته باقی‌مانده است. کتاب‌های زیادی درمورد اشغال ایران در شهریور ۱۳۲۰ نوشته شده است؛ برخی از این کتاب‌ها اشاره کوتاهی داشته‌اند به این موضوع و برخی کتاب‌های تاریخی هم سعی کرده‌اند با شرح این اتفاق تاریخی، به همه زوایای مهم این موضوع بپردازند (محمدی و اسکندری‌فرد، ۱۳۹۶: ۱۱۴)؛ اما موضوعی که اهمیت بررسی دارد این امر است که این دوره تاریخی به چه صورت در فیلم‌های ایران در دهه‌های مختلف به‌تصویر کشیده شده است. نگاه به این دوره چه‌گونه بوده است؟ البته قابل‌کتمان نیست که دیدگاه شخص نویسنده فیلم‌نامه و یا کارگردان در این خصوص تأثیرگذار خواهد بود؛ اما شناخت نگاه کلی می‌تواند در این خصوص دید بهتری را برای خواننده فراهم بیاورد.

تحقیق درباره بازنمایی تاریخ در سریال‌های نمایشی دارای ضرورت‌های بسیاری است؛ این تحقیقات می‌تواند به‌عنوان یک ابزار برای درک بهتر تاریخ، فرهنگ و جامعه ما از طریق رسانه‌های نمایشی شناخته شود. از دیدگاه تاریخی، سریال‌های نمایشی می‌توانند به‌عنوان منابع بسیار مفیدی برای بررسی بازنمایی تاریخ و فرهنگ جامعه در دوره‌های مختلف باشند؛ این تحقیقات می‌توانند به ما کمک کنند تا بازنمایی‌های خاصی که در سریال‌های نمایشی از تاریخ و فرهنگ داریم، تحلیل کرده است و به درک بهتری از آن‌ها برسیم. به‌طور خلاصه، تحقیق درباره بازنمایی تاریخ در سریال‌های نمایشی ضرورت‌های بسیاری دارد و می‌تواند به‌عنوان یک ابزار برای درک بهتر تاریخ، فرهنگ و جامعه ما از طریق رسانه‌های نمایشی شناخته شود.

با بررسی بازنمایی شهریور ۱۳۲۰ در آثار نمایشی ایرانی، می‌توان به درک بهتری از رویداد و تأثیرات آن بر فرهنگ و جامعه دست یافت؛ در این بررسی، می‌توان به‌دنبال پاسخ به سؤالاتی مانند: چگونه رویداد شهریور ۱۳۲۰ در آثار نمایشی ایرانی بازنمایی شده است؟ آیا بازنمایی‌های مختلف از این رویداد، تأثیرات مختلفی بر فرهنگ و جامعه داشته‌اند؟ در کل، بررسی بازنمایی شهریور ۱۳۲۰ در آثار نمایشی ایرانی می‌تواند به درک بهتر تأثیرگذاری این رویداد بر فرهنگ و جامعه کمک کند و همچنین به فهم بهتر از مفهوم بازنمایی در فرهنگ، هنر، رسانه‌ها و علوم اجتماعی کمک می‌کند؛ به‌عنوان مثال، با بررسی بازنمایی‌های مختلف در فیلم‌ها و نمایش‌ها، می‌توان به‌دنبال نحوه تأثیرگذاری آن‌ها بر فرهنگ و جامعه بود و برای بهبود بازنمایی‌های آینده، از این بررسی‌ها استفاده کرد.

از این بین محقق چند سریال در دوره‌های زمانی مختلف را انتخاب کرده است که این اشغال در این سریال‌ها و فیلم‌ها بازنمایی شده است، با بررسی این سریال‌ها محقق به‌دنبال پاسخ به این سؤال است که بازنمایی شهریور ۱۳۲۰ ه. ش و اشغال ایران در مجموعه‌های نمایشی ایرانی چگونه صورت پذیرفته است؟

اهداف پژوهشی

هدف کلی

بررسی بازنمایی شهریور ۱۳۲۰ ه. ش و اشغال ایران در مجموعه‌های نمایشی دایی‌جان ناپلئون، در چشم باد، معمای شاه و خاتون

اهداف فرعی

- شناخت نحوه بازنمایی شکست و اشغال در مجموعه‌های نمایشی دایی‌جان ناپلئون، در چشم باد، معمای شاه و خاتون
- شناخت نحوه بازنمایی دشمن در مجموعه‌های نمایشی دایی‌جان ناپلئون، در چشم باد، معمای شاه و خاتون
- شناخت نحوه بازنمایی نمایش قدرت دولت مرکزی در مجموعه‌های نمایشی دایی‌جان ناپلئون، در چشم باد، معمای شاه و خاتون
- شناخت نحوه بازنمایی وضعیت معیشت عموم مردم در سال‌های اشغال ۱۳۲۰ در مجموعه‌های نمایشی دایی‌جان ناپلئون، در چشم باد، معمای شاه و خاتون

- نمایش نحوه بازنمایی احساسات ملی‌گرایانه در مجموعه‌های نمایشی دایی‌جان ناپلئون، در چشم باد، معمای شاه و خاتون

جدول ۱. خلاصه بررسی پیشینه تحقیق

عنوان مقاله	نویسندگان	خلاصه موضوع و یافته‌های پژوهشی
بازنمایی والدین در پیشوایی سربال‌های کلاه پهلوی و (شهرزاد (گزارش کامل)	پیشوایی و (۱۴۰۰)	نتایج بررسی نشان داد عملکرد رسانه ملی در بازنمایی نقش‌های چهارگانه والدین از جهت کمی و کیفی نسبت به سربال شهرزاد مناسب‌تر و در سطح بالاتری است که نشانه اهتمام عوامل تولید برنامه به سیاست‌های کلی رسانه ملی در ترویج الگوی مثبت و واقع‌نما از قانون خانواده مسلمان ایرانی است؛ این برتری کلاه پهلوی بر سربال شهرزاد در هر چهار نقش مذکور والدینی در تربیت دینی فرزندان قابل مشاهده است، ضمن اینکه در سربال شهرزاد در مجموع، کدهای نقش‌های والدینی به نسبت کل وقایع داستان در سطح بسیار پایینی قرار داشت.
تجربه‌های فقیر در سینما و	خالق‌پناه و همکاران (۱۳۹۷)	نتایج نشان داد که در چنین فضایی تئوریک است که فیلم‌های «آپارتمان مورچه‌ها، چهار ترانه برای کرکوک، ۷۴» مبتنی بر روش نشانه‌شناسی موردخوانش واقع شدند که هرکدام از فیلم‌ها مبتنی بر یک دیالکتیک رمزگانی در صدد بازنمایی کردن تجربه جنگ به مثابه یک تجربه فقیر هستند؛ حضور رمزگان‌های مستندگونه مبتنی بر غیاب داستان در فیلم‌ها، بازنمایی تجربه را مواجه با یک بحران می‌کند؛ اما ازسویی دیگر، مستندگونگی، فضایی سیاسی را به فیلم‌ها می‌بخشد. درنهایت می‌توان گفت چشم‌انداز سینمای ستم‌دیدگان بستری برای پروپلماتیزه کردن فیلم‌ها برای به تصویرکشیدن سطوری دیگر از تاریخ چندخطی را فراهم می‌کند.
بازنمایی ایران در سینمای هالیوود	گیویان و سروی برزگر (۱۳۸۸)	نتیجه‌های بررسی نشان داد که وجود شکاف میان واقعیت و آنچه در رسانه‌ها ارائه می‌شود، سبب شده تلاش‌های بسیاری برای توصیف و تبیین چگونگی و چرایی شکل‌گیری بازنمایی‌های رسانه‌ای از جهان خارج صورت گیرد؛ در سایه این تلاش‌ها، امروزه بازنمایی رسانه‌ای به مفهومی بنیادین در مطالعات فرهنگی و رسانه‌ای تبدیل شده است. براساس فرض‌های اولیه مطالعات فرهنگی، در بررسی متون رسانه‌ای، مؤلفه‌های ایدئولوژیک و اجتماعی موجود در ورای این متون و تأثیر آن در شکل‌گیری نگاه مخاطبان، امری است که باید به شکل جدی مدنظر قرار گیرد؛ در میان محصولات رسانه‌ای موجود، سینمای هالیوود در ارائه بازنمایی‌های رسانه‌ای از جهان خارج، موقعیت منحصربه‌فرد و بی‌بدیلی

دارد. بررسی فیلم‌های سینمایی ساخته شده در هالیوود که به‌نحوی با ایران مرتبط بوده‌اند، نشان می‌دهد در این فیلم‌ها ایران به‌مثابه «دیگری فرودست» غرب نشان داده‌شده و کلیت عمل رسانه‌ای هالیوود را می‌توان بخشی از «نژادپرستی نوین» دانست

اسپانیا، جنگ جهانی دوم و مایوک و در این پژوهش آن‌ها تلاش کرده‌اند مجموعه‌ای از آثار برجسته را گردآوری بکنند که به شکاف‌ها و تأخیرهای مهم تاریخ‌نگاری اسپانیایی می‌پردازد که بخشی از آن به‌دلیل تصویب نسبتاً دیر هنگام قانون است؛ برنيس، هرمان و همکارانشان اشاره می‌کند تا گزارش‌های تاریخی کاملی از مشارکت اسپانیایی‌ها در جنگ جهانی دوم و هولوکاست ارائه کنند و محصولات فرهنگی (خاطرات، رمان‌ها) را با نگاهی انتقادی بررسی کنند.

بازنمایی مبارزه طبقاتی در راجمن الی^۲ و این مطالعه بر روی فیلم دیترویت (۲۰۱۷) متمرکز است که داستان یک رویداد واقعی در فیلم دیترویت همکاران می‌شیرگان، دیترویت ۱۹۶۷ را روایت می‌کند؛ این فیلم تضاد اجتماعی بین جامعه سفید و سیاه‌پوست را ترسیم می‌کند، براساس نتایج تحلیل مبارزه طبقاتی در دیترویت (۲۰۱۷)، نویسندگان دریافتند که درگیری‌های اجتماعی در جامعه رخ داده است. مبارزه طبقاتی به‌دلیل تضاد بین گروه‌های خاص برای منافع خود برای دستیابی به آزادی در جامعه اجتماعی رخ می‌دهد؛ مبارزه طبقاتی از طریق صحنه‌ها و دیالوگ‌هایی در فیلم به تصویر کشیده می‌شود که محقق مشکلی را بین گروه سیاه‌پوستان و سفیدپوستان می‌بیند.

بازنمایی جنگ عراق در کمبل^۳ در جنگ عراق در سال ۲۰۰۳، تصویرسازی محور اصلی درگیری بود و اغلب خود موضوع درگیری بود. استراتژی پنتاگون مبنی بر «جاسازی» خبرنگاران و خدمه دوربین آن‌ها با واحدهای رزمی و فعال کردن آن‌ها به دستور آن واحد، ادامه‌دهنده سنت دیرینه رابطه نزدیک بین رسانه‌ها و ارتش است.

آنچه که درباره پوشش خبری جنگ عراق توسط روزنامه‌نگاران بسیار قابل‌توجه است، شیوه‌ای است که در آن تصاویر درگیری تولیدشده توسط رسانه‌های متحدان بسیار تمیز بود و عمدتاً فاقد اجساد بود که نشان‌دهنده یک درگیری بزرگ است.

¹. Mayok & Hispanophila

². Rachman Ally

³. Campbell

روش

در این پژوهش از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است؛ روند انجام‌شدن تحلیل محتوای کیفی دارای پنج مرحله اساسی است که عبارت‌اند از: ۱. جمع‌آوری داده‌های کیفی، ۲. سازمان‌دهی و اتصال به داده‌های کیفی، ۳. کدگذاری داده‌های کیفی، ۴. تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی برای بینش، ۵. گزارش درباره بینش‌های به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها که در این پژوهش نیز این روند انجام‌شده است. با بررسی سکانس‌های مختلف از فیلم‌ها، کدهای مدنظر درآمده است، سپس دسته‌بندی مفاهیم صورت گرفته است و بعد از دسته‌بندی نیز کدهای مفهومی به هرکدام داده‌شده است و درنهایت نیز تجزیه و تحلیل صورت گرفته است؛ جامعه آماری شامل چهار مجموعه نمایشی دایی‌جان ناپلئون، در چشم باد، معمای شاه و خاتون می‌شود که نمونه‌های مورد بررسی از بین این مجموعه سریال‌ها انتخاب شده است؛ با توجه به مضامین انتخاب شده در فیلم‌ها و سریال‌های مورد بررسی ۴ فیلم انتخاب شد. واحد نمونه‌گیری در این بررسی سکانس‌های مختلف بود که در حدود ۱۰۰ سکانش انتخاب و بررسی شدند و درنهایت سکانس‌های هم‌مضمون حذف شدند.

شیوه گردآوری داده‌ها و ابزار مورد استفاده

شیوه گردآوری داده‌ها در این پژوهش از طریق مشاهده و نت‌برداری و همچنین مطالعات کتابخانه‌ای برای بخش نظری هستند، به همین منظور محقق سریال‌های موردنظر را چندین بار مشاهده کرده و با توجه به روش مورد انتخاب نت‌برداری کرده است و از بین نت‌ها کدهای مدنظر را استخراج کرده است.

برای بررسی قابلیت اعتماد کدهای به‌دست‌آمده از گروه نخبگانی استفاده شده که شامل اساتید راهنما و داور و دو تن از اساتید صاحب‌نظر در این حوزه که کدها بعد از انتخاب در مرحله اول چندین مرحله خدمت این گروه ارسال شد و با تأیید نهایی مراحل دوم کدگذاری انجام شد و در این مرحله نیز مجدد کدها برای گروه نخبگانی ارسال و دسته‌بندی مفاهیم، چندین بار بررسی شده است و درنهایت در مرحله سوم نیز این روند تکرار شد سپس نتایج به‌دست آمده در پژوهش استفاده شد.

فیلم‌های مورد بررسی

در این قسمت به ارائه اطلاعاتی درخصوص فیلم‌های موردبررسی پرداخته شده است:

- دایی‌جان ناپلئون

دایی‌جان ناپلئون یک مجموعه تلویزیونی ایرانی به کارگردانی ناصر تقوایی است که در سال ۱۳۵۵ از طریق تلویزیون ملی ایران پخش می‌شد. این مجموعه تلویزیونی براساس رمانی به همین نام نوشته نویسنده طنزپرداز معاصر ایرانی ایرج پزشک‌زاد تهیه و توسط ناصر تقوایی کارگردانی و تولید شد.

- در چشم باد

در چشم باد یک مجموعه تلویزیونی ایرانی به کارگردانی و نویسندگی مسعود جعفری جوزانی در ژانر تاریخی حماسی است که از ۵ تیر ۱۳۸۸ تا ۲۸ خرداد ۱۳۸۹ از شبکه یک سیما پخش شده است؛ سریال تاریخی «در چشم باد»، وقایع سیاسی و اجتماعی سه دوره از تاریخ در سال‌های ۱۳۰۰، ۱۳۲۰ و ۱۳۶۰ را بررسی می‌کند که دوره اول پایان دوره قاجار و دوره پهلوی، دوره دوم جنگ جهانی دوم و دوره سوم یک دوره زمانی خاص در بعد از انقلاب اسلامی ایران را که دوره فتح خرمشهر است، در برمی‌گیرد.

- معمای شاه

معمای شاه، عنوان مجموعه تلویزیونی با ژانر تاریخی به کارگردانی محمدرضا ورزی است که در سال ۱۳۹۴ از شبکه صدای و سیما پخش می‌شد؛ این سریال، داستان به قدرت رسیدن رضاشاه پهلوی و محمدرضا شاه پهلوی در ایران و جریان‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در دوره پادشاهی محمدرضا پهلوی و دوران حکومت وی از زمان بازگشت او از مصر، پس از ازدواج با ملکه فوزیه تا انقلاب ۵۷ و پیروزی انقلاب اسلامی به تصویر می‌کشد.

- خاتون

خاتون یک مجموعه نمایش خانگی ایرانی محصول سال ۱۴۰۰ در ژانر عاشقانه - تاریخی به کارگردانی تینا پاکروان است. داستان این سریال در زمان اشغال ایران در جنگ جهانی دوم جریان دارد؛ خاتون که یک زن بختیاری است، با شیرزاد که یک نظامی در دوران رضاخان است ازدواج کرده است؛ اما به دلیل جنگ جهانی دوم، علی‌رغم اعلام بی‌طرفی ایران، شمال ایران به اشغال شوروی و جنوب ایران به اشغال بریتانیا درمی‌آید و خاتون به دلایل مختلف سیاسی بارها دستگیر شده و شیرزاد تحت فشار کمیسر رجیف مجبور به طلاق خاتون و مأمور دستگیر و تحویل وی به ارتش شوروی می‌شود؛ وی موفق می‌شود از گیلان گریخته و با کمک مردی به نام رضا فخار به تهران فرار می‌کند. در نیمه پایانی سریال شاهد آغاز مثلث عشقی از طرف خاتون، رضا فخار و شیرزاد هستیم که زندگی خاتون را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

روش تحلیل داده‌ها

روش پژوهش حاضر از نوع روش تحلیل محتوا است. در این پژوهش برای بررسی محتوای آشکار پیام‌های از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شد؛ در این روش نیز از روش کدگذاری سه‌گانه در تحلیل محتوا استفاده خواهد شد. کدگذاری فرایندی نظام‌مند در روش تحقیق کیفی برای شناسایی مقوله‌ها یا مضامین مستتر در نوشتار، گفتار یا مشاهدات است. به‌طور مرسوم وقتی صحبت از کدگذاری در تحقیق کیفی می‌شود ذهن به‌سوی کدگذاری انواع مصاحبه می‌رود. با این وجود باید دقت داشت در بسیاری موارد تحقیقات کیفی براساس مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی پیشینه پژوهش انجام می‌شود؛ در این پژوهش نیز کدگذاری از روی سریال‌های مدنظر صورت گرفت. در این پژوهش

نیز با استفاده از روش کدگذاری سه‌گانه ابتدا کدگذاری به‌صورت کدگذاری آزاد صورت گرفت در مرحله بعد با دسته‌بندی مفاهیم نزدیک به هم در یک دسته قرار گرفتند و مرحله انتخابی کدها صورت گرفت و در مرحله نهایی نیز مضامین نهایی انتخاب شدند که نشان‌دهنده شیوه بازنمایی شه‌ریور ۱۳۲۰ در این آثار نمایشی بوده است.

یافته‌ها

در این پژوهش برای انجام‌دادن تحلیل و بررسی بر روی چهار سریال درخصوص اشغال ایران در تابستان ۱۳۲۰ صورت گرفته است و از روش محتوای کیفی استفاده شده‌است که با توجه به هدف پژوهش و همچنین علاقه پژوهشگر از تحلیل محتوای کیفی بهره برده است؛ با توجه به مطالب فوق در این تحقیق از روش تحلیل محتوای کیفی به شیوه استقرایی استفاده شد؛ با توجه به مراحل کلی تحلیل محتوا سؤالاتی ازقبل برای پژوهش تعبیه شده است و پس از انتخاب نمونه مورد بررسی از بین تصویرهای موجود از سریال‌های مورد بررسی با روش نمونه‌گیری آگاهانه انجام شده است؛ درادامه ابتدا به ارائه عکس‌های برگرفته از سریال‌های موردبررسی و کدگذاری شده‌اند.

کدگذاری

در این بخش از تحلیل سریال‌های مدنظر به‌صورت آزاد کدگذاری شدند که نتیجه آن در حدود ۱۰۹ کد آزاد بود که با توجه به این امر که پایه تحلیل سریال بود تلاش شده است که بر کدام از صحنه‌های مربوط به سکانس‌های سریال که دربردارنده مفاهیم منتقل‌شده درخصوص اشغال ایران در تابستان سال ۱۳۲۰ بوده است، نشان داده شود. به همین دلیل هر کد همراه با یک تصویر به نمایش گذاشته شده است.

✓ سریال دایی جان ناپلئون

تصاویر برگرفته از سریال	مفاهیم آزاد
	۱. ورود هواپیماهای متفقین در تهران

۲. به تصویر کشیدن ترس از آینده نامعلوم ۳. ترس مردم از وضعیت دسترسی به مواد غذایی ۴. شیوع قحطی و کمبود مواد غذا	
۵. پیگیری وضعیت اشغال ایران از رسانه‌های جمعی ۶. تحت‌تأثیر قرارگرفتن معیشت مردم به‌سبب جنگ	
۷. اقدام به حفظ امنیت توسط فرد ۸. ناامیدی از توانایی دولت در حفظ امنیت	
۹. ضعف ارتش و نشان‌دادن منحل‌شدن ارتش	

۱۰. اشاره به قدرت طرفین جنگ

۱۱. ورود انگلیس و استقرار در مبادی شهری

۱۲. قشون متفقین و اشغال راه آهن

۱۳. تبعید عده‌ای توسط انگلیسی‌ها

۱۴. دستگیری نقش اول سریال و ضعف او در برابر اشغال‌گرها	
۱۵. استقرار پرچم اشغال‌گران برای کسب امنیت	

✓ سریال معمای شاه

✓ تصاویر و محتوای سکانس سریال معمای شاه

کدهای آزاد	تصاویر برگرفته از سریال
۱. پیگیری وضعیت پیشروی ارتش آلمان در جنگ دوم جهانی در اتاق رضاخان	
۲. پیگیری اخبار جنگ توسط محمدرضا پهلوی	

۳. صحبت سفرای انگلیس و شوروی درباره ایران	 معمای شاه
۴. پیگیری‌بودن شخص اول مملکت درباره اخبار مربوط به ورود نیروهای اشغال‌گر	 معمای شاه
۵. اعلام ورود نیروهای شوروی و انگلیس به ایران	
۶. دیدار رضاخان با سفرای انگلیس و شوروی ۷. بررسی وضعیت آلمان‌ها در ایران و ورود نیروهای متفقین به ایران	 معمای شاه
۸. نشان‌دادن ضعف دولت حاکم	 معمای شاه

۹. صحبت با فروغی در مورد قبول نخست‌وزیری	 برنامه «شب‌های تاریخ» درباره «مجموعه معمای شاه» پس از پخش سریال
۱۰. تضمین سلطنت محمدرضا پس از صحبت با فروغی	 معمای شاه
۱۱. ورود هواپیماهای متفقین و پخش کردن اطلاعیه ۱۲. ترس مردم و به هم ریختگی شهر و ناامیدی از دولت حاکم	 معمای شاه
۱۳. اطلاعیه اشغال ایران و هشدار به حضور آلمان‌ها در ایران	 معمای شاه

۱۴. خبر بی‌بی‌سی درباره استعفای رضاخان	
۱۵. تهدیدشدن امنیت ملی در صورت عدم اطاعت از دستورات اشغال‌گران	
۱۶. ترخیص سربازان لشکرهای تهران	
۱۷. نگرانی رضاخان نسبت به آینده سلطنت و خودش	

۱۸. پخش اخبار ایران توسط رادیوهای خارجی ۱۹. ترس و التهاب بین مردم به سبب اشغال	
۲۰. تعیین و تکلیف امور مملکتی و نظامی توسط نیروهای اشغال‌گر	
۲۱. نشان دادن وابستگی شاه به نیروهای بیگانه	
۲۲. ضعف پادشاه و تسلیم شدن در برابر فشار	

۲۳. شادی مردم بعد از انتقال قدرت	 معمای شاه
۲۴. عدم اعتبار قدرت حاکم بین مردم	 معمای شاه
۲۵. انتقال قدرت و فرار از مسئولیت شاه	 معمای شاه
۲۶. ورود قشون شوروی و انگلیس به تهران	 معمای شاه

۲۷. ورود قشون شوروی و انگلیس به تهران

۲۸. ورود قشون شوروی و انگلیس به تهران

۲۹. جریحه‌دارشدن عفت عمومی توسط
نیروهای اشغال‌گر

۳۰. زورگویی نیروهای متفقین به مردم
ایران

۳۱. ایجاد شدن مسائل ناموسی در ایران توسط نیروهای اشغال‌گر ۳۲. ترس و ناامنی در بین مردم به سبب حضور اشغال‌گران	
---	--

✓ سریال در چشم باد

✓ تصاویر و محتوای سکانس سریال در چشم باد

کدهای آزاد	تصاویر برگرفته از سریال
۱. آماده شدن آماتور نیروهای نظامی برای مواجهه با نیروهای نظامی	
۲. بالاتکلیفی و گفت‌وگو در خصوص نبود دستور مشخص	
۳. نشان دادن ترس بودن مقامات نظامی	

۴. تمسخر ترس مقامات نظامی توسط افسران	
۵. سردرگمی نیروهای نظامی	
۶. سردرگمی نیروهای نظامی	
۷. سخن گفتن درباره خلع سلاح ارتشیان در کشور به دستور اشغال‌گران	
۸. غافل‌گیر شدن نیروها پس از تجاوز نظامی روس‌ها	
۹. انتقال اخبار اشغال کشور به شاه	
۱۰. گزارشات دروغ به شاه درخصوص وضعیت کشور توسط سران نظامی	

۱۱. باخبر شدن شاه از خیانت بیگانگان و اشغال خاک کشور ۱۲. خیانت اطرافیان شاه ۱۳. خیانت سران نظامی	
۱۴. تمسخر و طعنه به بی‌لیاقتی سران نظامی کشور توسط شاه	
۱۵. گزارش تحرکات انگلیس در جنوب کشور	
۱۶. دستور خلع سلاح کل ارتش	
۱۷. خلع درجه نظامیان به سبب اشغال ایران	
۱۸. تحقیر و سخن گفتن با تحکم توسط سفیر کشورهای بیگانه با مقامات دولتی	

۱۹. تحقیر و خلع درجه سران نظامی کشور توسط رضاشاه	
۲۰. مخالفت برخی از ارتشیان با دستور خلع سلاح	
۲۱. نشان دادن دست خالی اما روحیه میهن پرستی در بین سربازان	
۲۲. دست‌درازی به نوامیس توسط اشغال‌گران ۲۳. رواج ترس و ناامنی در سطح شهر	
۲۴. واسطه کردن افراد مرتبط به سفارت انگلیس برای حفظ جایگاه توسط شاه	

✓ سریال خاتون

✓ تصاویر و محتوای سکانس سریال خاتون

کدهای آزاد	تصاویر برگرفته شده از سریال
۱. مرخص کردن سربازان از پادگان‌ها	
۲. رصد تحرکات نیروهای نظامی اشغال گران	
۳. شروع حمله به بندر پهلوی و اشغال کشور	
۴. خیانت سران نظامی	
۵. خیانت برخی وطن فروشان و تخلیه انبار مهمات ارتش	

۶. اعزام گروه‌های مردمی برای مقابله با اشغال‌گران	
۷. یورش اشغال‌گران و دلهره و اضطراب مردم ۸. رواج ترس و نگرانی بین مردم	
۹. سرپیچی از دستور مافوق برای نجات کشور	
۱۰. نصب کردن پرچم شوروی برای در امان ماندن از حملات	
۱۱. مرخص کردن سربازان از پادگان‌ها	
۱۲. اعتراض مردم به یورش نظامی کشورهای اشغال‌گر	

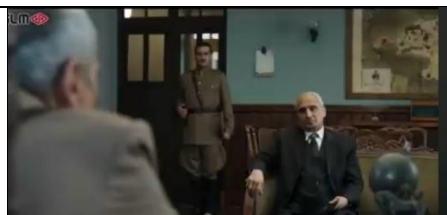
۱۳. سردرگمی نیروهای نظامی در برخورد با اشغال‌گران به‌دلیل سلب اختیار	
۱۴. پیگیری اخبار اشغال و جنگ توسط مردم	
۱۵. زندانی و اعدام کردن نظامیان مخالف با اشغال‌گران	
۱۶. کشتار سران ارتش به‌دلیل عدم همراهی با اشغال‌گران	
۱۷. دخالت نیروهای بیگانه در کوچک‌ترین مسائل کشوری و شخصی	
۱۸. خودمختاری نیروهای اشغال‌گر و دستگیری افراد مختلف	

۱۹. اجبار نیروی‌های نظامی کشور توسط اشغال‌گران به انجام فرامین	
۲۰. تحکم و برخورد نامناسب با نیروهای نظامی کشور توسط اشغال‌گران	
۲۱. خلع درجه نقش اول مرد توسط نیروی‌های اشغال‌گر	
۲۲. به تمسخر کشیدن فهم و درک ملت ایران درمقابل برخورد با بیگانگان توسط اشغال‌گران	
۲۳. تشکیل گروه‌های مردمی برای مقابله با اشغال‌گران	
۲۴. تشکیل گروه‌های مردمی برای مقابله با اشغال‌گران و قحطی ۲۵. قطع امید از دولت برای بهبود اوضاع ۲۶. احتکار غذا توسط نیروهای اشغال‌گر و مبارزه مردم	

۲۷. تشکیل گروه‌های مردمی برای مبارزه با قحطی ۲۸. تقسیم غذا بین نیازمندان از طرف مردم ۲۹. خارج شدن کنترل توزیع غذا از اختیار دولت	
۳۰. حفاظت از سفارتخانه‌های شوروی و انگلیس در مقابل اعتراض مردم ۳۱. اعتراض به نیروهای نظامی کشور توسط مردم	
۳۲. فراگیر شدن فقر و بیماری در سطح کشور ۳۳. تحت فشار بودن قشر ضعیف و متوسط از لحاظ سلامتی و تغذیه	
۳۴. نشان دادن چهره نظامی در زمان اشغال در کشور ۳۵. حضور نظامیان در جای جای شهر	
۳۶. تشکیل جلسه و تهدید به دستگیری در صورت همکاری با گروه‌های مردمی توسط نظامیان	
۳۷. مقابله با اصحاب رسانه برای عدم اشاعه اخبار درست	

۳۸. مشورت با تجار شهرها برای کنترل

قحطی در کشور

✓ مرحله دوم کدگذاری

در این مرحله از تحلیل با استفاده از کدهای به‌دست‌آمده از مرحله اول کدگذاری، با توجه به هدف سوالات پژوهش کدهای نزدیک به پرسش گزینش شده و در یک جدول قرارداد شده و مراحل بعدی کدگذاری با تکیه بر هدف پژوهش صورت گرفته است.

مفاهیم اولیه	کدهای مفهومی	کدهای نهایی
۲. رصد تحرکات نیروهای نظامی اشغال‌گران (خاتون)	اشغال کشور و ورود نیروهای اشغال‌گر از مسیر دریا و هوایی	عدم مقاومت ایرانیان
۱. ورود هواپیماهای متفقین در تهران (دایی جان ناپلئون)		
۱۱. ورود هواپیماهای متفقین و پخش کردن اطلاعاتیه (معمای شاه)		
۲۸. ورود قشون شوروی و انگلیس به تهران (معمای شاه)		
۱۱. ورود انگلیس و استقرار در مبادی شهری (دایی‌جان ناپلئون)	اشغال مسیرهای ارتباطی کشور	
۱۲. قشون متفقین و اشغال راه‌آهن (دایی‌جان ناپلئون)		
۲. شروع حمله به بندر پهلوی و اشغال کشور (خاتون)		
۱۳. اطلاعیه اشغال ایران و هشدار به حضور	اطلاع‌رسانی اشغال کشور به مقامات	

اطلاع‌رسانی پیش روی دشمن		آلمان‌ها در ایران (معمای شاه)
		۵. اعلام ورود نیروهای شوروی و انگلیس به ایران (معمای شاه)
		۱. پیگیری وضعیت پیشروی ارتش آلمان در جنگ دوم جهانی در اتاق رضاخان (معمای شاه)
	- نقش رسانه‌های جمعی در انتقال اخبار اشغال - انعکاس پیش‌روی اشغال‌گران در رسانه‌ها	۵. پیگیری وضعیت اشغال ایران از رسانه‌های جمعی (دایی‌جان ناپلئون)
		۱۴. خبر بی‌بی‌سی درباره استعفای رضاخان (معمای شاه)
		۱۸. پخش اخبار ایران توسط رادیوهای خارجی (معمای شاه)
		۲. پیگیری اخبار جنگ توسط محمدرضا پهلوی (معمای شاه)
		۴. پیگیری‌بودن شخص اول مملکت درباره اخبار مربوط به ورود نیروهای اشغال‌گر (معمای شاه)
		۹. انتقال اخبار اشغال کشور به شاه (در چشم باد)
		۱۵. گزارش تحرکات انگلیس در جنوب کشور (در چشم باد)
		۱۱. باخبرشدن شاه از خیانت و اشغال خاک کشور (در چشم باد)
		۱۲. خیانت اطرافیان شاه (معمای شاه)
		۴. خیانت سران نظامی (خاتون)
نشان‌دادن نقش نیروهای خائن در اشغال کشور	- نشان‌دادن خیانت اطرافیان - نقش افراد خائن در اشغال کشور	

به تصویر کشیدن اشغال راحت خاک کشور توسط اشغال‌گران

✓ اشغال کشور و ورود نیروهای اشغال‌گر از مسیر دریا و هوایی

این کد نشان‌دهنده این است که در این سریال‌ها اشغال کشور هم از جهت دریای شمال که مربوط به یورش روس‌ها و سمت جنوب که مربوط به حمله انگلیسی‌ها بوده است، به تصویر کشیده شده است همچنین پیش‌روی اشغال‌گران در خاک کشور و ورود به پایتخت نیز در این سریال‌ها به تصویر کشیده شده است.

✓ اشغال مسیرهای ارتباطی کشور

از دیگر کدهای مفهومی اشغال مسیرهای ارتباطی کشور است که در سریال‌های موردبررسی به تصویر درآمده و بازنمایی شده است به‌صورتی‌که در برخی از سکانس‌ها نیروهای اشغال‌گر کنترل جاده‌ها به‌دست گرفته بودند و یا قسمت جنوب و بندرهای استراتژیک و یا جاده‌های شمال در کنترل نیروهای اشغال‌گر بوده است.

نمایش نحوه اطلاع‌رسانی پیش روی نیروهای اشغال‌گر

✓ اطلاع‌رسانی اشغال کشور به مقامات

ازجمله کدهایی که به‌دست‌آمده است اطلاع‌رسانی اشغال کشور به مقامات بلندپایه کشور است که نشان می‌دهد پیش‌روی و از دست رفتن خاک کشور به‌صورت مستقیم به‌اطلاع مقامات کشور می‌رسیده است و اقدامات لازم و درخور برای مقابله صورت نمی‌گرفته است.

✓ نقش رسانه‌های جمعی در انتقال اخبار اشغال و پیش‌روی اشغال‌گران

یکی دیگر از مواردی که در سریال‌ها به نمایش درآمده است نقش رسانه‌های جمعی در انتقال اخبار اشغال است، در برخی از سکانس‌ها شخص اول مملکت و یا افراد عادی رسانه‌های جمعی را منبع دسترسی به اخبار قرار داده‌اند و اخبار درست را از این طریق دریافت می‌کرده‌اند.

نشان‌دادن نقش نیروهای خائن در اشغال کشور

✓ نشان‌دادن خیانت اطرافیان و نقش آن‌ها در اشغال کشور

یکی دیگر از مفاهیمی که در سریال‌ها به تصویر درآمده بود، نقش خیانت اطرافیان و برخی از سران در سهولت اشغال کشور بوده است، خیانتی که به روش‌های مختلف صورت گرفته بود و در مقام‌های بالادستی از تخلیه پادگان‌ها تا نرساندن مهمات به سربازان همگی به نحوی در این اتفاق تأثیر گذاشته بودند.

مفاهیم اولیه	کدهای مفهومی	کدهای نهایی
۲۲. دست‌درازی به نوامیس توسط اشغال‌گران (در چشم باد)	زیر پا گذاشتن اصول اخلاقی توسط اشغال‌گران برخورد زننده و زشت اشغال‌گران با مردم و نظامیان	بی‌اخلاق نشان دادن اشغال‌گران
۳۰. زورگویی نیروهای متفقین به مردم ایران (معمای شاه)		
۲۰. تحکم و برخورد نامناسب با نیروهای نظامی کشور توسط اشغال‌گران (خاتون)		
۳۱. ایجادشدن مسائل ناموسی در ایران توسط نیروهای اشغال‌گر (معمای شاه)		
۲۹. جریحه‌دارشدن عفت عمومی توسط نیروهای اشغال‌گر (معمای شاه)		
۲۲. به‌تمسخر کشیدن فهم و درک ملت ایران توسط اشغال‌گران (خاتون)		
۳. صحبت سفرای انگلیس و شوروی درباره ایران (معمای شاه)	نشان دادن نقش سفرای کشورهای اشغال‌گر در زمینه‌سازی اشغال قوی‌تر نشان دادن اشغال‌گران	مداخله‌جو و سلطه‌طلب بودن اشغال‌گران
۱۰. اشاره به قدرت طرفین جنگ (دایی‌جان ناپلئون)		
۶. دیدار رضاخان با سفرای انگلیس و شوروی (معمای شاه)		
۷. بررسی وضعیت آلمان‌ها در ایران و ورود نیروهای متفقین به ایران (معمای شاه)		
۲۰. تعیین و تکلیف امور مملکتی و نظامی توسط نیروهای اشغال‌گر (معمای شاه)	مداخله‌گر بودن اشغال‌گران	
۱۳. تبعید عده‌ای توسط انگلیسی‌ها (دایی‌جان ناپلئون)		
۱۷. دخالت نیروهای بیگانه در کوچک‌ترین		

		مسائل کشوری و شخصی (خاتون)
	برخورد نامناسب با نیروهای نظامی کشور توسط اشغال‌گران	۱۵. زندانی و اعدام کردن نظامیان مخالف با اشغال‌گران (خاتون)
		۱۶. کشتار سران ارتش به دلیل عدم همراهی با اشغال‌گران (خاتون)
		۱۸. خودمختاری نیروهای اشغال‌گر و دستگیری افراد مختلف (خاتون)
		۱۹. اجبار نیروی‌های نظامی کشور توسط اشغال‌گران به انجام فرامین (خاتون)
		۲۱. خلع درجه نقش اول مرد توسط نیروی‌های اشغال‌گر (خاتون)

بی‌اخلاق نشان دادن اشغال‌گران

✓ زیر پا گذاشتن اصول اخلاقی توسط اشغال‌گران

ازجمله مواردی که در بازنمایی دشمن به آن توجه شده بود، این امر بوده که در اکثر سکانس‌ها تلاش شده بود که دشمنانی که خاک کشور را اشغال کرده بودند، بی‌اخلاق به تصویر کشیده شوند. صحنه‌هایی که نشان‌دهنده مسائل ناموسی ایجاد شده، ازطرف اشغال‌گران برای مردم و ایجاد خشم عمومی بوده است، در این سریال‌ها بازنمایی شده است.

✓ برخورد زننده و زشت اشغال‌گران با مردم

ازجمله مواردی که در این سریال‌ها نشان داده شده است، برخورد زشت و ارباب‌رعیتی نیروهای اشغال‌گر با مردم است، در سکانس‌هایی که موجود است این نیروها با مردم عادی به طرزی زننده و زشت برخورد می‌کنند.

مداخله‌جو و سلطه‌طلب بودن اشغال‌گران در مجموعه‌های نمایشی

✓ نشان دادن نقش سفرای کشورهای اشغال‌گر در زمینه‌سازی اشغال

در سکانس‌هایی از سریال نقش سفرای انگلیس و روسیه در انتقال قدرت و یا تهدید به حمله و یا تعیین امور مملکتی و فرصت‌طلبی آن‌ها به نمایش درآمده است که نشان‌دهنده دخالت این سفرا در امور داخلی کشور بوده است.

✓ قوی‌تر نشان دادن اشغال‌گران

در نمایش دشمن در این سریال‌ها با توجه به این که دولت مرکزی ضعیف بوده است، تلاش شده است که نیروهای نظامی در برخورد با دشمن ضعیف‌تر و بی‌برنامه‌تر به نمایش دربیایند.

✓ مداخله‌گر بودن اشغال‌گران

با به نمایش کشیدن صحنه‌های مختلف که حتی در امور جزئی و شخصی شخصیت‌های سریال نیز نشان داده شده بود، تلاش شده بود که دشمن را مداخله‌گر به تصویر بکشند.

✓ برخورد نامناسب با نیروهای نظامی کشور توسط اشغال‌گران

یکی دیگر از مواردی که در این سریال‌های به تصویر کشیده شده به روش‌های مختلف تحقیر و برخورد نامناسب با نیروهای نظامی کشور بوده است، به‌طوری که بسیاری از نیروها اعدام و یا تبعید شدند و یا از محل خدمت خود اخراج شدند.

مفاهیم اولیه	کدهای مفهومی	کدهای نهایی
۷. اقدام به حفظ امنیت توسط خود افراد ۸. ناامیدی از توانایی دولت در حفظ امنیت (دایی جان ناپلئون)	ضعیف و بی‌کفایت نشان دادن دولت حاکم	بی‌کفایت و ضعیف و وابسته نشان دادن سران مملکتی و نیروی نظامی
۱۴. دستگیری نقش اول سریال و ضعف او در برابر اشغال گر ها (دایی جان ناپلئون)		
۸. نشان دادن ضعف دولت حاکم (معمای شاه)		
۲۲. ضعف پادشاه و تسلیم شدن در برابر فشار (معمای شاه)	ضعیف و وابسته نشان دادن شاه	
۲۱. نشان دادن وابستگی شاه به نیروهای بیگانه (معمای شاه)		
۱۰. تضمین سلطنت محمدرضا پس از صحبت با فروغی (معمای شاه)		
۹. ضعف ارتش و نشان دادن منحل شدن		

	بی‌برنامه و فروپاشیده نشان‌دادن ارتش	ارتش (دایی‌جان ناپلئون)
		۱۶. دستور خلع سلاح کل ارتش (در چشم باد)
		۱. مرخص کردن سربازان از پادگان‌ها (خاتون)
		۵. سردرگمی نیروهای نظامی (در چشم باد)
		۵۷-گزارش‌های دروغ به شاه درخصوص وضعیت کشور توسط سران نظامی (در چشم باد)
		۱. آماده‌شدن آماتور نیروهای نظامی برای مواجهه با نیروهای نظامی (در چشم باد)
		۲. بلاتکلیفی و گفت‌وگو درخصوص نبود دستور مشخص (در چشم باد)
		۱۶. ترخیص سربازان لشکرهای تهران (در چشم باد)
		۱۶. ترخیص سربازان لشکرهای تهران (معمای شاه)
		۸. غافل‌گیرشدن نیروها پس از تجاوز نظامی روس‌ها (در چشم باد)
		۵۰. نشان‌دادن ترس‌بودن مقامات نظامی (در چشم باد)
		۱۶. ترخیص سربازان لشکرهای تهران (معمای شاه)
		۸. غافل‌گیرشدن نیروها پس از تجاوز نظامی روس‌ها (در چشم باد)

	فراهم کردن شرایط مناسب برای اشغال گران	۱۵. تهدیدشدن امنیت ملی در صورت عدم اطاعت از دستورات اشغال گران (معمای شاه)
		۳۷. مقابله با اصحاب رسانه برای عدم اشاعه اخبار درست (خاتون)
	سلب مسئولیت از امور کشوری	۱۷. نگرانی رضاخان نسبت به آینده سلطنت و خودش (معمای شاه)
		۲۵. انتقال قدرت و فرار از مسئولیت شاه (معمای شاه)
		۶. دیدار رضاخان با سفرای انگلیس و شوروی و بررسی وضعیت آلمان ها در ایران و ورود نیروهای متفقین به ایران (معمای شاه)
		۲۴. واسطه کردن افراد مرتبط به سفارت انگلیس برای حفظ جایگاه توسط شاه (در چشم باد)
		۹. صحبت با فروغی در مورد قبول نخست وزیری (معمای شاه)
	تمسخر سران نظامی توسط شاه	۱۴. تمسخر و طعنه به بی لیاقتی سران نظامی کشور توسط شاه (در چشم باد)
		۱۷. خلع درجه نظامیان به سبب اشغال ایران (در چشم باد)
		۱۹. تحقیر و خلع درجه سران نظامی کشور توسط رضا شاه (در چشم باد)

بی‌کفایت و ضعیف و وابسته نشان دادن سران مملکتی و نیروی نظامی

- ضعیف و بی‌کفایت نشان دادن دولت حاکم

از جمله مواردی که در تمامی چهار سریال نقش پررنگی داشت و به وضوح به تصویر کشیده شده بود، بی‌کفایت نشان دادن دولت مرکزی و قدرت حاکم بوده است؛ به طوری که دولت را بدون قدرت و وابسته به تصمیم بیگانگان بازنمایی کرده‌اند.

- ضعیف و وابسته نشان دادن شاه

یکی دیگر از مواردی که در نمایش قدرت حاکم بر آن تأکید شده است، ضعیف و پوشالی نشان دادن شخصیت قدرت اول مملکت بوده است؛ به طوری که برای حفظ قدرت خود دست به دامان سفرای ممالک اشغال‌گر و یا اشخاص واسطه می‌شده است.

- بی‌برنامه و فروپاشیده نشان دادن ارتش

از همان ابتدای سریال‌ها تلاش شده بود که دودستگی و عدم تعهد در ارتش به نمایش دربیاید، به صورتی که نبردهای منظم و با برنامه در مناطق تحت حمله صورت نگرفت که همه این موارد به دلیل ضعف قدرت مرکزی بوده است که این مسئله با ضعف و درحال فروپاشی نشان دادن ارتش بازنمایی شده است.

- فراهم کردن شرایط مناسب برای اشغال‌گران

نشان دادن خیانت و عدم تعهد برخی از سران مملکتی باعث شده است که شرایط برای نفوذ اشغال‌گران محیا شود، این امر با خیانت سران نظامی و یا بی‌مسئولیتی بعضی از سران در سریال‌ها بازنمایی شده است.

- سپردن آینده مملکت و سلطنت به تصمیم بیگانگان توسط شاه

تعیین امور مهم مملکتی به سبب وابستگی شاه به اشغال‌گران سبب شده است که امور مهم مملکتی تحت تأثیر دیدگاه و نظرات اشغال‌گران گرفته می‌شده است که نشان‌دهنده ضعف حکومت حاکم بوده است.

- تمسخر سران نظامی توسط شاه

در سکانس‌های مختلف که حاکی از زورگویی شخص شاه بوده است سران مملکتی به صف کشیده شده و با آن‌ها برخورد بد شده است و توانایی و درایت آن‌ها به سبب وقوع اشغال از طرف شاه زیر سؤال رفته است.

مفاهیم اولیه	کدهای مفهومی	کدهای نهایی
۲۴. تشکیل گروه‌های مردمی برای مقابله با اشغال‌گران و قحطی (خاتون)	- به تصویر کشیدن فقر و قحطی در کشور	به تصویر کشیدن وضعیت نابسامان معیشت مردم
۹۳. گسترش بیماری (در چشم باد)	- گسترش بیماری در سطح کشور	
۲۵. قطع امید از دولت برای بهبود اوضاع (خاتون)	- تشکیل گروه‌های مردمی	آگاه نشان دادن مردم
۹۴. فقیر شدن قشر متوسط (خاتون)	- به تصویر کشیدن فعالیت‌های مدنی آگاهانه توسط مردم	
۳۲. فراگیر شدن فقر و بیماری در سطح کشور (خاتون)		
۴. شیوع قحطی و کمبود مواد غذایی (دایی جان ناپلئون)		
۲۶. احتکار غذا توسط نیروهای اشغال‌گر و نارضایتی (خاتون)		
۶. تحت تأثیر قرار گرفتن معیشت مردم به سبب جنگ (دایی جان ناپلئون)		

		۳. ترس مردم از وضعیت دسترسی به مواد غذایی (دایی جان ناپلئون)
--	--	--

به تصویر کشیدن وضعیت نابسامان معیشت مردم اما آگاه‌بودن آن‌ها

- به تصویر کشیدن فقر و قحطی در سطح کشور

در بخش‌های از سریال‌های بعد از حمله و اشغال کشور فقر و قحطی و نبود آذوقه در سکناس‌های مختلف به تصویر کشیده شده است که در آن مردم برای به‌دست آوردن نان و یا مواد غذایی با مشکلات فراوان روبه‌رو بوده‌اند، همچنین قشر فقیرتر با بیماری نیز دست‌وپنجه نرم می‌کرده‌اند که سبب شده بود شهرها چهره آشوب زده به‌خود بگیرند.

- به تصویر کشیدن گسترش بیماری در سطح کشور

در سریال‌های مورد بررسی امری که نمایان بود، به‌سبب بروز مشکلات فراوان در کشور دسترسی به درمان برای مردم سخت‌تر شده بود، مردم از تغذیه مناسب برخوردار نبودند و به همین سبب بیماری نیز در سطح کشور گسترش پیدا کرده بود که نشان از وضعیت نابسامان کشور در آن دوره داشته است.

- تشکیل گروه‌های مردمی

در برخی از سکناس‌های مورد بررسی در سریال‌ها تلاش شده است تا تشکیل‌یافتن گروه‌های مردمی در پی یاری‌رساندن به مردم به نمایش دربیاید، در این سریال‌ها تلاش شده است که نشان داده شود، مردم در ادامه کمک به یکدیگر تلاش کرده‌اند که برای نیازمندان، غذای مناسب و پوشاک و وسایل درمان فراهم بیاورند، حتی در برخی از سکناس‌ها مردم برای فعالیت‌های نظامی و یا فعالیت‌های رسانه‌ای با یکدیگر و به‌صورت مخفیانه به تصویر کشیده شده‌اند که این امر با احساسات ملی‌گرایانه همراه بوده است.

- به تصویر کشیدن فعالیت‌های مدنی آگاهانه توسط مردم

پس از حمله به کشور و به‌وجود آمدن قحطی و بیماری‌های زیاد و نبود آذوقه و سرازیر شدن آذوقه به انبار اشغال‌گران گروه‌های مردمی تشکیل شدند که با کمک به هم‌نوعان و همچنین مبارزه با اشغال‌گران اهدافی را دنبال می‌کردند.

کدهای اولیه	کدهای مفهومی	کدهای نهایی
۴. تمسخر ترس مقامات نظامی توسط افسران (در چشم باد)	- مخالفت برخی از ارتشیان با تصمیمات	آزادی‌خواهی و برابری خواهی و
۲۰. مخالفت برخی از ارتشیان با دستور		

وطن دوستی در بین مردم	- هم سو بودن نظامیان آن ها با مردم	خلع سلاح (در چشم باد)
		۱۳. سردرگمی نیروهای نظامی در برخورد با اشغال گران به دلیل سلب اختیار (خاتون)
		۱۹. ترس و به هم ریختگی مردم از اشغال کشور (معمای شاه)
		۳۱. اعتراض به نیروهای نظامی کشور توسط مردم (خاتون)
		۱۲. اعتراض مردم به یورش نظامی کشورهای اشغال گر (خاتون)
	میهن پرستی و روح هم نوع دوستی در بین مردم و نظامیان ترس از دست دادن خاک و اشغال شدن در بین مردم	۲۱. نشان دادن دست خالی اما روحیه میهن پرستی در بین سربازان (در چشم باد)
		۶. اعزام گروه های مردمی برای مقابله با اشغال گران (خاتون)
		۲۳. تشکیل گروه های مردی برای مقابله با اشغال گران (خاتون)
		۲۵. قطع امید از دولت برای بهبود اوضاع (خاتون)
		۱۲. ترس و به هم ریختگی و ناامید از دولت حاکم (دایی جان ناپلئون)
		۳۲. ترس و ناامنی در بین مردم به سبب حضور اشغال گران (معمای شاه)

		۲۲. رواج ترس ناامنی در سطح شهر (در چشم باد)
		۸. رواج ترس و نگرانی در بین مردم (خاتون)

آزادی خواهی و برابری خواهی و وطن دوستی در بین مردم

- مخالفت برخی از ارتشیان با تصمیمات

در راستای نشان دادن احساسات میهن پرستی و وطن دوستی در سریال‌ها در برخی از سکانس‌ها برخی از ارتشیان و نظامیان در ادامه مخالفت با اشغال‌گران و حفظ استقلال کشور با اشغال‌گران مخالفت کردند که نتایجی همچون اخراج از شغل، زندانی شدن و در مواردی اعدام همراه بوده است که نشان می‌دهد که در آن زمان هرچند برخی از نظامیان در خدمت حکومت مرکزی بوده‌اند؛ اما حس وطن دوستی مانع از اطاعت صرف از مافوق می‌شده است.

- هم‌سوبودن نظامیان آن‌ها با مردم

در سکانس‌های مورد بررسی از چهار سریال این امر نشان داده شده است که نظامیان برای حمایت از مردم از شغل خود استعفا داده‌اند و یا به مقابله با نیروهای نظامی پرداخته‌اند و بهای آن را پرداخته‌اند، علاوه بر این در برخی از سکانس‌ها نیز نظامیان هرچند اوامر نیروهای اشغال‌گر را اجرا می‌کنند اما در حین انجام کار نارضایتی خود را اعلام کرده‌اند.

- میهن پرستی و روح هم نوع دوستی در بین مردم و نظامیان

در برخی از سکانس‌ها نیز برای نشان دادن وطن دوستی مردم و نظامیان صحنه‌هایی به تصویر کشیده شده است که نشان می‌دهد مردم و نظامیان با دست خالی، حتی به قیمت از دست دادن جان خود در مقابل اشغال‌گران ایستادگی می‌کنند.

- ترس از دست دادن خاک در بین مردم

در سکانس‌های مورد بررسی این ترس بین مردم وجود دارد که نشان می‌دهد مردم به سبب عدم کفایت نیروهای نظامی ترس این مورد را دارند که کشور و خاکش را برای همیشه در اشغال نیروهای نظامی بیگانه ببینند و به گونه‌ای از این لحاظ یاس و ناامیدی در بین مردم وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

درخصوص این‌که پدیده اشغال یک مسئله زشت و ناپسند است و احساسات ملی‌گرایانه افراد را بسیار مورد آسیب قرار می‌دهد؛ هیچ شکی نیست اما در این خصوص که شرایط موجود در آن زمان به‌چه‌صورتی بازنمایی شوند که دور از اغراق، قلب واقعیت از لحاظ واقعیت قابل‌قبول‌تر باشند، بسیار حائز اهمیت است. اشغال ایران در جنگ جهانی دوم علاوه بر آن‌که نقض بی‌طرفی و حاکمیت ملی کشور بود، منجر به انعقاد پیمان اتحادی میان ایران و اشغال‌گران شد که در سایه آن خسارات مادی و معنوی فراوانی به کشور وارد گردید. اشغال ایران که از شمال و جنوب با عملیاتی هماهنگ توسط دولت‌های بریتانیا، شوروی و آمریکا اتفاق افتاد، هم نقض حاکمیت ملی ایران بود و هم موجب جریحه‌دارکردن غرور ملی ایرانیان شد؛ با امضای پیمان اتحاد سه‌جانبه نه‌تنها سردمداران حاکمیت کشور بر اشغال مملکت توسط بیگانگان صحنه گذاشتند بلکه تمامی منابع و امکانات کشور را تحت اختیار اشغال‌گران قراردادند؛ واقعیت این است که قبل از شروع جنگ جهانی دوم، هم انگلیس و هم شوروی در چهارچوب سیاست سازش‌کاری یا دلجویی از آلمان، از آن کشور به‌عنوان مهار دیگری در ایران استفاده می‌کردند، بر هیچ‌کس پنهان نیست که اشغال ایران در تابستان ۱۳۲۰ کشور را با بحران فزاینده اجتماعی - سیاسی روبه‌رو کرد؛ در آن دوران تلخ ایران به میدان مداخله نیروهای شوروی، انگلستان و آمریکا در شئون زندگی مردم تبدیل شد. رخ‌دادن ناهنجاری‌های اجتماعی همچون قتل، غارت، تجاوز، تصرف املاک و مصادره اموال و ارزاق عمومی توسط قوای نظامی بیگانه در مناطق تحت تصرف فضای اجتماعی کشور را به دره ناامنی رساند؛ مضافاً بی‌اعتمادی نسبت به نیروهای وطن‌پرست و میهن‌دوست در ارتش و تضعیف روحیه مبارزه آن‌ها آسیب دیگر این اشغال بود؛ آسیبی که چه‌بسا پس از عملیات آزادسازی خرمشهر از یادها رفت. در آن ایام اسناد مختلفی از کمبود مواد غذایی تا بروز ترس عمومی از آن نیروهای نظامی ثبت شده است، برای مثال بر مبنای سند شماره: ۲- ۲۹۳۰۰۳۲۸۳ به تاریخ ۱۳۲۲/۴/۶ که توسط سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران منتشر شده است، دختران دبستان ۱۷ دی شهر اراک پس از ورود سربازان آمریکایی به آن مدرسه دچار اضطراب شدند و برخی از آن‌ها نزدیک بوده خودشان را از پنجره به پایین پرت کنند. بر طبق اسناد دیگری برخورداری قوای نظامی متفقین از کاپیتولاسیون در ایام اشغال اجازه پیگیری و تنبیه نیروهای متخلف خارجی را از دولت ایران سلب کرده بود. مضاف بر آسیب‌های نیروهای اشغال‌گر، کاهش نفوذ دولت مرکزی و تضعیف و تحقیر قوای نظامی و انتظامی، شرایط لازم را برای ظهور اشراک داخلی و سرکشی ایلات و عشایر جنوب و غرب کشور فراهم ساخت.

این سریال‌ها با به‌نمایش کشیدن جنبه‌های مختلف اشغال ایران و با محور قراردادن موضوع گم‌شدن، ازدست‌دادن یا کشته‌شدن عزیزی در دوره‌ای که جان آدمی هیچ ارزشی ندارد، فقدان فرد را به گم‌شدن و ازدست‌رفتن فرهنگ، تاریخ و خط مشی طبیعی رشد اجتماعی ربط و نشان داده‌اند که در کشمکش‌های سیاسی و اجتماعی چگونه زندگی انسان‌ها پایمال می‌شود و خاطرات و دیدگاه‌های ناخواسته و متناقض با گفتمان‌های مسلط به حاشیه رانده می‌شوند؛ هریک از این آثار در جای خود گزاره‌هایی عرضه می‌کنند که در کنار گزاره‌های اثرهای دیگر بخش‌های ناگفته‌ای از تاریخ افراد و وقایع را در قالب شخصیت‌های تخیلی داستانی در اختیار عموم قرار می‌دهند و به شناساندن بهتر شرایط آن دوره کمک می‌کند.

کارکرد اساسی و بنیادین رسانه‌ها عبارت است از بازنمایی واقعیت‌های جهان خارج برای مخاطبان و اغلب دانش و شناخت ما از جهان به‌وسیله رسانه‌ها ایجاد می‌شود و درک ما از واقعیت به‌واسطه و به میانجی‌گری، روزنامه‌ها، تلویزیون، تبلیغات و فیلم‌های سینمایی و ... شکل می‌گیرد. رسانه‌ها جهان را برای ما تصویر می‌کنند، رسانه‌ها این هدف را با انتخاب و تفسیر خود در کسوت دروازه‌بانی و به‌وسیله عواملی انجام می‌دهند که از ایدئولوژی اشباع هستند، در همین خصوص در چهار سریال مورد بررسی نیز این امر به وضوح رویت شد.

در طی بررسی شرایط موجود در سریال‌ها در برخی موارد بزرگ‌نمایی و یا عدم پرداختن به برخی مسائل در داستان‌های هر سریال را محقق می‌توانست احساس کند؛ مثلاً در سریال دایی‌جان ناپلئون عملاً توهم دست‌داشتن انگلیسی‌ها در هر موضوعی هم‌نشین موضوع تلخ اشغال می‌شود و این کار نه برای کاهش تنش اشغال و دوران پس از آن، بلکه برای کمرنگ‌کردن عمل قبیح اشغال‌گری انجام می‌پذیرد؛ در کل نتایج به‌دست‌آمده حاکی از این امر است که در اتفاقات شهریور سال ۱۳۲۰ تا چه میزان تزلزل دولت مرکزی و ناتوانی در اداره امور و ضعف قدرت نظامی مملکت باعث ایجاد مشکلات و مسائل شده است و سبب شده است که خاک کشور از شمال و جنوب مورد هجوم دشمن قرار بگیرد و باعث شود که برخی مشکلات ایجاد شود، پس از اشغال نظامی ایران توسط متفقین کمبود مواد غذایی برای مردم هرروز محسوس‌تر شد، ضعف دولت حاکم نمایان‌تر شد، بی‌اخلاقی اشغال‌گران محسوس‌تر شد، نادیده‌گرفتن این مسائل قطعاً در این سریال‌ها میسر نیست، به همین سبب می‌توان گفت که این مسئله و تبعات آن در سریال‌های موردبررسی به شیوه‌های تقریباً یکسانی بازنمایی شده بود و تلاش شده بود که ضعف‌ها موجود در آن دوره برای بیننده ملموس‌تر باشد و مشکل هم‌نشینی موضوع تراژیک اشغال با لحن کمدی یا ملودرام سریال‌هاست؛ هرچند داشتن نگاه بی‌طرف و صرفاً راوی در این قبیل سریال‌ها ممکن نیست؛ اما در پس نگاه نویسندگان و کارگردان‌های این سریال‌ها می‌توان نگاه حاکی از ملی‌گرایی را دید که درجای خود درخور ستایش است؛ اما رسانه باید نقش خود را در انتقال مفاهیم و انتقال فرهنگ و تاریخ برای مخاطبان حفظ کند، و حتماً نگاه‌های خاص و یا ملی‌گرایی در نتایج داستان و تأثیر آن بر مخاطب قابل مشاهده است؛ نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش با توجه به اصول بازنمایی و تحلیل مضمون کیفی می‌توان گفت که با نتایج به‌دست‌آمده در پژوهش با نتایج پژوهش نعمتی شمس‌آباد (۱۳۷۳)، گیویان و سروی بزرگر (۱۳۸۸)، راعی گلوچه (۱۳۹۶)، محمدی و اسکندری فرد (۱۳۹۶)، پیشوایی (۱۴۰۰)، مایوک و هیسپانوفیلا (۲۰۲۲)، کمبل (۲۰۱۲)، ساریکا (۲۰۱۰) که به بحث جنگ و اشغال با محوریت ایران یا دیگر کشورها پرداخته بودند و نحوه بازنمایی این مسائل را در فیلم و سریال مورد بررسی قرارداد بودند، هم‌خوانی دارد و نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش نیز بر روی اصول بازنمایی صورت گرفته است و تلاش شده است تا تصاویر نشان داده شده از آن دوره منطبق بر واقعیت و گواه شرایط موجود در آن دوره باشند تا برای مخاطبان نشان تصویر ذهنی مناسب ایجاد کنند، همین مسئله نشان می‌دهد که تا چه میزان واقع‌گرایی در ساخت فیلم و سریال و جلوگیری از اغراق در انتقال مفاهیم می‌تواند در ایجاد شناخت مناسب، برای مخاطب موثر باشد.

منابع

- اتکینسون، دیوید و مارک رابوی. (۱۳۸۴). رادیو- تلویزیون خدمت عمومی (چالش قرن بیست و یکم)، ترجمه مرتضی ثاقب‌فر، تهران: انتشارات سروش.
- بای، ا. (۱۳۹۱). نقش رسانه‌های جمعی در انتقال آموزه‌های اجتماعی و فرهنگی. تهران: نشر نی.
- پیشوایی، فریده. (۱۴۰۰). بازنمایی والدین در سریال‌های کلاه پهلوی و شهرزاد: بررسی مقایسه‌ای فصل یک سریال شهرزاد و کلاه پهلوی در زمینه بازنمایی نقش والدین در تربیت دینی فرزندان، چ ۱، انتشارات دین و رسانه (وابسته به اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران)
- خالقی‌پناه، کمال؛ رحیمی، مبین. (۱۳۹۷). «تجربه‌های فقیر در سینما: بازنمایی سینمایی تجربه جنگ در فیلم کوتاه گُردستان». مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۴(۵۳)، صص ۲۲۰ - ۱۸۹.
- سعدی‌پور (بیابانگرد)، اسماعیل؛ علی‌پور، احمد. (۱۳۸۶). «تحلیل محتوای سریال‌های تلویزیونی ایرانی از نظر روش‌های تربیتی». <https://civilica.com/doc/1387938>
- سلطانی‌فر، محمد؛ هاشمی، شهناز. (۱۳۸۲). پوشش خبری، تهران: انتشارت سیما شرق.
- گیویان، عبدالله؛ سروی زرگر، محمد. (۱۳۸۸). «بازنمایی ایران در سینمای هالیوود. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران»، شماره ۴، صص ۱۷۷-۱۴۷.
- محمدی، سیدمحمدحسین؛ اسکندری فرد، زهرا. (۱۳۹۶). «وضعیت امنیت عمومی در سال‌های اشغال نظامی ایران توسط متفقین» (شهریور ۱۳۲۰ - شهریور ۱۳۲۴)، پژوهشنامه تاریخ اجتماعی و اقتصادی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۶(۲)، صص ۱۲۴ - ۱۰۷.
- مهدی‌زاده، سید محمد. (۱۴۰۰). رسانه‌ها و بازنمایی، تهران: نشر دفتر مطالعات و برنامه ریزی رسانه‌ها.
- میرساردو، طاهره و صداقت، مستوره. (۱۳۸۶). «مقایسه نقش و منزلت زنان و مردان در سریال‌های تلویزیونی. پژوهش و سنجش»، ۱۴(۵۱).
- نیرومند، لیلا. (۱۳۹۴). قدرت رسانه، تهران: نشر مشق شب.
- والی زاده، سمیه. (۱۳۹۸). سیری بر مفهوم بازنمایی در هنر، تهران: نشر اندیشه.

References

- Campbell, D. (2012). Representations of the Iraq War in Visual Media. *European Journal for Sport and Society*.
- Mayok, J., & Hispanophila, A. (2022). *Spain, World War II and the Holocaust*. University of Toronto Press.
- Rachman Ally, Rizal, Elisabeth Ngestirosa Endang Woro Kasih(2021), THE REPRESENTATION OF CLASS STRUGGLE IN DETROIT FILM, Universitas Teknokrat Indonesia.